



FÖREBYGGANDE AV VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH INOM FAMILJEN I KOMMUNEN SAMT EN MODELL FÖR BEFATTNINGSBESKRIVNINGEN FÖR KOORDINATORN

Praktiska anvisningar för strategisk planering av förebyggandet
av våld i nära relationer och inom familjen samt förslag
till en modell för befattningsbeskrivningen
för koordinatören för förebyggande av våld

JANUARI 2013

FÖRORD

FÖRORD

Dessa anvisningar har utarbetats utgående från behovet hos koordinators för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen att få klarhet i sin uppgift och behovet av resurser för att sköta den. Flera koordinators har utsetts till befattningen utan att man har förklarat för dem vad den innebär och hur mycket arbetstid man kan använda för att sköta den. De uppgifter som anges beskriver en kvalitativt bra situation som tjänstemannaledningen och beslutsfattarna i kommunen ska förbinda sig till. Man kan bestämma om uppgifterna för koordinators i kommunen eller kommunens verksamhetsområde enligt strategins omfattning.

Eftersom arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen inte enbart är en uppgift för koordinators och enbart på dennes ansvar, beskrivs i anvisningarna förutsättningarna och strukturen för ett systematiskt arbete. Avsikten med anvisningarna är att ge en bild om hur man genom strukturerat och systematiskt arbete kan bekämpa våld i nära relationer och inom familjen i en kommun.

Arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen ansluter sig till förebyggandet av brott och våld som ingår i inrikesministeriets tredje program för den interna säkerheten som antogs år 2012, och det ska sålunda utgöra en del av kommunernas säkerhetsstrategi. Arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen baserar sig på ett antal internationella

överenskommelser eller överenskommelser som antagits inom Europeiska unionen och som Finland har förbundit sig till att fullfölja. På basis av dessa genomförs arbete för att förebygga våld med hjälp av flera program, såsom Programmet för att minska våld mot kvinnor, Nationella handlingsprogrammet för att minska kroppslig åga mot barn, handlingsprogrammet "Ett säkert liv för äldre – förbättring av säkerheten för äldre", regeringens invandrarpolitiska program, Kaste II-programmet osv. I programmet för statsminister Jyrki Katainens regering ingår ett starkt budskap om behovet att utveckla det förebyggande arbetet.

I lagstiftningen betonas sektorsöverskridande verksamhet med anknytning till främjandet av befolkningens välfärd och hälsa samt medborgarnas rätt till integritet, lika behandling och säkerhet (grundlagen). Socialvårdslagen har till uppgift att främja och upprätthålla individens och familjens sociala säkerhet. I lagstiftningen som gäller barn, såsom lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt samt barnskyddslagen ingår bestämmelser om barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö samt att barnet inte får undertryckas, ågas eller utsättas för annan kränkande behandling. I barnskyddslagen föreskrivs ytterligare om åtgärder för att främja barnets uppväxt, utveckling och säkerhet. I hälso- och sjukvårdslagen och statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet och skol- och studerandehälsovård krävs att våld som upplevs av barn och unga ska beaktas.

Ett systematiskt förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen är särskilt aktuellt till följd av den allmänna debatten kring barn-/familjedrap på senare tid samt de utmaningar som ställts på servicesystemet.

STRATEGISK PLANERING
AV FÖREBYGGANDET
AVVÅLD
I NÄRA RELATIONER
OCH INOM FAMILJEN

STRATEGISK PLANERING
AV FÖREBYGGANDET
AVVÅLD
I NÄRA RELATIONER
OCH INOM FAMILJEN
I KOMMUNER OCH
KOMMUNERS
SAMARBETSOMRÅDEN

OCH INOM FAMILJEN
I KOMMUNER OCH
KOMMUNERS
SAMARBETSOMRÅDEN

VIKTIGT ATT VETA OM VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH INOM FAMILJEN

- **Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, andligt, sexuellt, riktat mot egendom eller ekonomiskt eller hot om detta.**
- **Föremål för våld kan vara make/maka, ex-make/maka, barn, förälder och/eller annan familjemedlem.**
- **Våldet berör också närstående, barn, föräldrar och/eller syskon till den som är föremål för våld.**
- **Våld i nära relationer riktas i synnerhet mot kvinnor och barn.**
- **Våldsutövaren kan vara make/maka, ex-make/maka, barn, släkting och/eller förälder.**
- **Våldet berör alla socialgrupper.**
- **Arbetet för att bekämpa våld omfattar förebyggande insatser, lågtröskeltjänster, kamratstödsgrupper samt bas- och specialservice.**
- **Vid förebyggandet av våld och ordnandet av tjänster ska offren för våld, närstående och våldsutövare beaktas separat.**

HANDLINGSPROGRAM OCH HANDLINGSPLAN FÖR FÖREBYGGANDE AV VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH INOM FAMILJEN

För förebyggandet av våld i nära relationer och inom familjen behövs i kommunen eller kommunens samarbetsområde ett handlingsprogram och en handlingsplan om hur kommunen ska utveckla samarbetet, identifieringen av våld, ingripandet och de behövliga tjänsterna. Ansvaret för att förebygga våld och ordna tjänster ligger hos kommunen och ansvaret för att ingripa i våld hos samtliga förvaltningsområden. Hela befolkningen och i synnerhet barn, äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med invandrarbakgrund ska tas i beaktande.

För beredning och genomförande av handlingsprogrammet eller handlingsplanen tillsätts en multidisciplinär och multiprofessionell samarbetsgrupp med representanter för socialvården, hälsovården, skol- och ungdomsväsendet, polisen, organisationer och församlingen. Samarbetsgruppen tillsätts av kommun-/stadsstyrelsen, som genom sitt beslut förbinder sig till arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen och att allokera resurser för detta. När man tillsätter samarbetsgruppen kan man beakta om det redan verkar sådana arbetsgrupper i kommunen (t.ex. arbetsgrupp för säkerhet eller välfärd) till vars uppgifter denna uppgift kan anslutas. Då ska arbetsgruppens sammansättning dock kompletteras med sakkunniga i bekämpning av våld som representerar olika sektorer. Sakkunniga som verkar i gruppen för bekämpning av våld i nära relationer och inom familjen bör ha kunskaper och intresse för saken.

Handlingsprogrammet eller handlingsplanen för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen ska anknytas till kom-

munens säkerhets- och välfärdsprogram och välfärdsberättelse eller det kan utgöra en del av dessa. Förebyggandet av våld ska utgöra en del av mer omfattande utveckling av den föregripande och förebyggande verksamheten (jfr missbruksarbete och mentalvårdsarbete, främjande av hälsa). Handlingsprogrammet eller handlingsplanen för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen utarbetas en gång under mandatperioden och de utvecklingsbehov och resurser som förutsätts för detta ingår i kommunens verksamhets- och ekonomiplan. Varje verksamhetsställe där offer för våld, närstående eller våldsutövare möts behöver ha förhållningsregler om hur man identifierar, för på tal och systematiskt kartlägger erfarenheter av våld, om vilka åtgärder man ska vidta och när och till vilken arbetstagare en klient ska hänvisas. Kontaktuppgifterna för olika hjälpinstanser ska framgå av anvisningarna.

Innehåll i handlingsprogrammet eller handlingsplanen

- **Våldets allmänhet**

- uppgifter om våldets allmänhet på riksnivå
- lokala statistiska osv. uppgifter som samlats in
 - bl.a. barnskyddsstatistik, uppgifter om socialjour och hemutryckningar av polisen samt statistik över våldsbrott, välfärdsberättelse osv.

- **Mål för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen**

- förebyggande, tidigt ingripande, hjälp till våldsoffret, närstående och våldsutövaren
- ordnande av tjänster
 - att kartlägga vilka tjänster de som möter våld, olika klientgrupper och parterna i våldet behöver
 - att kartlägga de befintliga tjänsterna och de tjänster som saknas samt hur och varifrån de sistnämnda ska anskaffas
 - stöd av likställda, lågtröskeltjänster, kristjänster (t.ex. skyddshemstjänster), socialt arbete, missbruks- och mentalvårds- samt terapitjänster
 - att utarbeta en plan och tidtabell för att utveckla tjänsterna
- ansvaret hos kommunala nämnder och olika aktörer
 - att definiera rollerna och uppgifterna för de olika nämnderna och aktörerna
 - t.ex. identifiering av aktörerna inom skolan, dagvården, ungdomsväsendet, församlingen, förande av saken på tal och hänvisning till tjänster samt stöd till barnet/den unga
 - hälso- och socialvården har till uppgift att hjälpa klienter
- säkerställande av personal- och verksamhetsresurser

- **Säkerställande av kompetens för arbetet mot våld hos yrkesutbildade personer som möter klienter som upplevt våld**

- förebyggandet av våld är multidisciplinärt och multiprofessionellt arbete som kräver speciellt kunnande
 - utgångspunkten är att yrkesutbildade personer som möter klienter som upplevt våld i nära relationer och inom familjen ska ha minst de grundläggande uppgifterna om speciella drag hos våld samt om arbetsmetoder för att identifiera våld, föra frågan på tal och hänvisa klienter till hjälp
 - att hjälpa de olika parterna i våld är en uppgift inom social- och hälsovården som kräver speciell kompetens och förutsätter kontinuerlig arbetshandledning och fortbildning
 - behovet av kontinuerlig utbildning till följd av personalomsättning ska beaktas för att upprätthålla personalens kunnande

- **Uppföljning och genomförande av arbetet för att bekämpa våld**

- vad som ska beaktas
 - för vilket ändamål (välfärdsberättelse, budget) sker uppföljningen och utvärderingen
 - till vilka instanser man rapporterar (egna nämnder, kommun-/stadsstyrelsen)
 - vad som följs upp och utvärderas (våldsfall och misstankar, tillgång till och tillräcklighet av tjänster som klienter får)
 - vem samlar in information och hur och hur ofta man rapporterar

KOORDINATORNS STÄLLNING OCH UPPGIFTER

Kommunen ska ha en koordinator för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen för genomförandet av det strategiska arbetet. Koordinators uppgifter kan bestämmas i sådan omfattning som behövs i varje kommun. Koordinatoren kan vara en gemensam anställd för hela den ekonomiska regionen eller hela samarbetsområdet, om arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen utförs gemensamt inom området.

Utseende av koordinator

För koordinatorsuppgiften behövs ofta tilläggsuppgifter vid sidan av det egna grundarbetet. Det är därför viktigt att varje kommun bestämmer om en befattningsbeskrivning och arbetstid för koordinatoren för att det ska vara möjligt att sköta uppgiften. En koordinator ska **utses officiellt** t.ex. vid kommunstyrelsen, varvid beslutsfattarna och cheferna berättigar och befullmäktigar samt allokera tillräckliga resurser för den som ska sköta uppgiften. Vid utseendet av koordinator ska personens eget intresse i arbetet mot våld beaktas.

Koordinatoren kan sköta uppgiften **vid sidan av sin egen tjänst** och från sitt eget verksamhetsställe. Det skulle dock vara optimalt att koordinatoren arbetar direkt underställd centralförvaltningen, varvid han eller hon kan opartiskt påverka aktörer inom olika förvaltningsområden. Om det i kommunen eller kommunens samarbetsområde finns en koordinator för främjande av välfärd och hälsa eller för förebyggande missbruksarbete e.d., ska dessa verka som ett likvärdigt team.

Arbetsgemenskapen och samarbetspartnerna ska informeras om att koordinatören utsetts, och om personen också har uppgifter som anknyter till handledning av klientarbetet ska hans eller hennes kontaktuppgifter också vara tillgängliga för kommuninvånare.

Utbildning

Behörighetsvillkor för befattningen som koordinator är avlagd lämplig högskoleexamen, t.ex. examen inom social- och hälsovårdsområdet eller inom utbildningen i pedagogik. Det förutsätts dock inte att befattningen hör till ett visst verksamhetsställe eller en viss yrkesgrupp. Våld i nära relationer och inom familjen möts i kommuner av anställda i olika uppgifter och av aktörer och frivilliga som arbetar i organisationer. Dagvårdspersonal som arbetar med barn, instruktörer på klubbar eller i andra fritidsaktiviteter, lärare och hälsovårdare kan identifiera tecken på fysiskt våld hos barn eller misstänka på basis av barnets beteende eller tal att barnet upplevt våld.

Varningstecken i vuxnas beteende, psykofysiska symptom, yttre tecken på fysiskt våld osv. kan upptäckas i samband med många tjänster inom social- och hälsovården. Koordinatören kan sålunda representera nästan vilken som helst yrkesgrupp under förutsättning att han eller hon har sakkunskap om våldsfenomenet. Det är dock en fördel med tanke på skötseln av befattningen att personen vid sidan av sitt eget arbete och yrkesområde känner till andra aktörers uppgifter och verksamhetsmetoder. Eftersom det främst är en uppgift för social- och hälsovården att hjälpa och ordna tjänster för dem som upplevt eller utövat våld, verkar koordinatörerna oftast inom antingen socialvården eller hälso- och sjukvården.

Resurser

I samband med att en koordinator utses ska man bestämma om koordinators uppgifter och hur mycket arbetstid som behövs för att sköta dessa, och detta ska beaktas i mängden av koordinators egentiga arbetsuppgifter. T.ex. om en person utför klientarbete eller jourarbete, kan det i praktiken vara omöjligt att ordna tid för att sköta koordinators uppgifter. Koordinator behöver också ett verksamhetsanslag för att kunna ordna möten, utbildningar, anskaffa material osv. Koordinator ska ha rätt att delta i fortbildning och nätverksmöten med andra koordinators.

Uppgiften att utarbeta ett handlingsprogram och en handlingsplan för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen kräver mer arbetstid av koordinator än genomförandet, där koordinators roll består av att förmedla information, samla in uppföljningsrapporten och rapportera.

Modell för befattningsbeskrivningen för koordinator:

KOORDINERINGS- OCH SAMARBETSUPPGIFTER

Koordinatorn verkar i kommunen i samarbete med arbetsgruppen för multidisciplinärt och multiprofessionellt förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen och förmedlar arbetsgruppens förslag om samarbets- och utvecklingsbehov till aktörer inom olika förvaltningsområden och beslutsfattandet i kommunen.

Uppgifterna omfattar bl.a.

- att sammankalla arbetsgruppen, eventuellt fungera som sekreterare eller ordförande
- att utarbeta ett handlingsprogram/en handlingsplan för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen tillsammans med arbetsgruppen, leda dess genomförande, komma överens om uppföljning, utvärdering och rapportering
- att förmedla till arbetsgruppen information som rapporteras av olika aktörer/nämnder/ regionala och nationella instanser
- att stödja samarbetet mellan olika yrkesgrupper, frivilliga och representanter för organisationer
- att hålla kontakt med regionala och nationella aktörer (som medlem av det regionala samarbetsnätverket)

KONSULTATIONSUPPGIFTER

Koordinatorn har genom utbildning och erfarenhet samt fortbildning förvärvat sakkunskap i handlednings- och sakkunniguppgifter för förebyggandet av våld i nära relationer och inom familjen på det lokala planet.

Uppgifterna omfattar bl.a.

- handledning och rådgivning för verksamhet som utförs av olika aktörer, yrkesutbildade personer, frivilliga osv.
- konsultering om identifiering av och ingripande i våldsfenomenet och om hur man kan hjälpa, handledning i verksamhetsformer och metoder i enlighet med koordinators sakkunskap

UTBILDNINGSUPPGIFTER

Koordinatorn följer och utvärderar utbildningsbehov hos olika yrkesgrupper och aktörer samt förbereder lokal utbildning för olika yrkesgrupper och aktörer. Beroende av koordinators sakkunskap i arbetet mot våld kan han eller hon själv verka som utbildare i kommunen eller konsultera nyckelutbildare inom området eller andra yrkesutbildade personer.

Uppgifterna omfattar bl.a.

- utredning av utbildningsbehov och önskemål, informering om utbildningsmöjligheter, planering och genomförande av egen utbildning

INFORMATION

Koordinatorn förmedlar information på flera nivåer: samlar in riks-omfattande, regional och lokal information för samarbetsgruppen, olika aktörer i kommunen och kommuninvånare.

Uppgifterna omfattar bl.a.

- förmedling av internationella och nationella forskningsrön om våld i nära relationer och inom familjen samt utvecklingsidéer osv. till samarbetsgruppen, olika aktörer och beslutsfattare i kommunen
- förmedling av information till aktörer om olika slags arbets- och verksamhetsmetoder som lämpar sig för arbetet mot våld
- information om samarbetsgruppens planer och beslut till andra aktörer i kommunen och för beslutsfattandet
- förmedling av information om de olika aktörernas uppgifter i kommunen, rapportering om åtgärder och resultat
- information om utbildning

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV TILLGÅNGEN TILL TJÄNSTER

Koordinatorn följer upp tillsammans med samarbetsgruppen funktionaliteten i kommunens servicesystem och rapporterar om det aktuella läget i fråga om tjänster, verksamhetsformer och kunande till beslutsfattandet.

Uppgifterna omfattar bl.a.

- uppföljning och utvärdering av statistik över våld osv. med tanke på servicebehovet
- uppföljning och utvärdering av uppgifter om tillgången till och tillräckligheten av tjänster och klientresponsen

STRATEGISK PLANERING AV FÖREBYGGANDET AV VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH INOM FAMILJEN I ETT NÖTSKAL

- **Arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen behöver en verksamhetsplan om hur samarbetet, identifieringen av våld, ingripandet i våld och de behövliga tjänsterna ska utvecklas i kommunen.**
- **Förebyggandet av våld är multidisciplinärt och multiprofessionellt arbete som kräver speciell kompetens.**
- **Hela befolkningen och i synnerhet barn, äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med immigrationsbakgrund ska beaktas vid förebyggandet av våld och ordnandet av tjänster.**
- **Förebyggande av våld och ingripande i våld är en uppgift för samtliga förvaltningsområden, och ansvaret för att ordna tjänster ligger hos kommunen.**
- **Till kommunernas säkerhets- och välfärdsprogram och -planer ska anknytas ett program eller en plan för förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen.**

-
- **I handlingsprogrammet/handlingsplanen ska klart anges de olika aktörernas roller och uppgifter vid förebyggandet av våld i syfte att garantera en effektiv och smidig servicekedja.**
 - **För beredningen, verkställandet, utvärderingen och uppföljningen av samt rapporteringen och informationen om handlingsprogrammet/handlingsplanen ansvarar en multidisciplinär och multiprofessionell arbetsgrupp, där företrädare för bl.a. social-, hälso-, skol- och ungdomsväsendet, polisen, organisationer och församlingen kan delta och som ska ha fullmakt från den instans som de representerar.**
 - **Samarbetsgruppen utses av kommun-/stadsstyrelsen, som genom att utse gruppen förbinder sig till arbetet för att förebygga våld i nära relationer och inom familjen samt till att allokera behövliga resurser för detta i kommunen.**
 - **Det ska finnas handlingsmodeller inom de olika verksamhetsområdena i kommunen för identifiering av våld, systematisk kartläggning av våld, förande av frågan på tal och samarbete mellan olika aktörer osv.**
-

